

RASUL'Ü NASIL ÖRNEK ALMALIYIZ?

Bir sözün din konusunda bağlayıcı olabilmesi için bu sözün mutlaka Rasul Muhammed tarafından beyan edilmiş olması gerekir (Nebî değil Rasul tarafından). Çünkü dinin mutlak sahibi Allah'tır ve Allah bütün emirlerini elçisi Rasul Muhammed vasıtasıyla (O'nun beyanıyla) bize bildirmiştir.

Rasul Muhammed'in beyanı olmaksızın bize gelen herhangi bir Allah buyruğu yoktur (olamaz).

Dolayısıyla Rasul Muhammed'in beyanları mutlak olarak bağlayıcıdır. Bunlara itaat edilmelidir. Ama Rasul Muhammed'in beyanı olmayan ve/veya Rasul Muhammed'e kesin olarak isnad edilemeyen hiçbir söz bağlayıcı olamaz. Dolayısıyla bir sözün din konusunda bağlayıcı olabilmesi için;

- 1) Vahye dayalı (Allah'a ait) olması,
- 2) Rasul'ün beyanı olması,
- 3) İlâhî koruma altında olması
- 4) Kesin bilgiye dayanıyor olması (tevatüren gelmesi) gerekir. Yani kısaca 'Allah'ın kelamı, Rasul'ün beyanı' olması gerekir. Bu niteliklere sahip yegane sözün ise Kur'ân olduğu açıktır.

Kur'ân, Rasul Muhammed'in vahye dayalı hadisleridir (Nebînin değil Rasul'ün vahye dayalı hadisleri/ayetler). Kur'ân'ın (Nebîye değil de) Rasul'e itaati emretmesi¹ ve

Rasul'ü örnek² göstermesinin nedeni budur. O halde Rasul'e itaat etmek için de Rasul'ü örnek almak için de yapılacak yegane şey Rasul'ün hadisleri olan Kur'ân'a tâbi olmaktır. O'nu örnek almanın ve O'na itaat etmenin başka bir yolu yoktur.

Bu durumda Nebî ile Rasul arasındaki farkı iyi anlamamız gerekiyor. Ama ne yazık ki bu iki kelime de mealere genellikle aslı Farsça olan 'peygamber' kelimesi ile aktarılıyor. Böyle olunca da Kur'ân'ın bu iki kelimeye yüklediği manalar yok oluyor. Vahyin mesajları gölgeniyor. Bu çok vahim bir durumdur. Hâlbuki yapılması gereken Nebî ve Rasul ifadelerini meallere olduğu gibi aktarmaktır. Bu kelimeleri tercüme gerektirmez. Hatta pratikte de 'peygamber' ifadesini kullanmamak gerekir. Bunun yerine bağlama göre Nebî, Rasul veya Nebî-Rasul ifadeleri kullanılabilir. Nebî ile Rasul arasındaki farkları kısaca şöyle özetleyebiliriz.³

Muhammed (as), 40 yaşından sonra hem Nebî hem Rasul idi (Nebî-Rasul).⁴ Ne zaman Nebî ne zaman Rasul idi? O, kendisine vahyedilen Kur'ân'ı tebliğ ederken Rasul Muhammed, diğer zamanlarda ise Nebî Muhammed

idi (sav). Bu nedenledir ki konunun bağlamına göre bazı ayetlerde 'Ey Rasul'⁵ bazı ayetlerde ise 'Ey Nebî'⁶ şeklinde hitap edilmiştir;

"Ey Rasul! Rabbinden sana indirilen (Kur'an)ı tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O'nun risaletini tebliğ etmemiş (Rasul'lük yapmamış) olursun. Allah (bu görevin nede- niyle) seni insanlardan koruyacaktır." (Maide 5/67)

Bu ayet ile Rasul'ün Kur'an'ı tebliğ etmesi istenmiştir. Rasul bunu yapmazsa (Kur'an'ı tebliğ etmezse) risaleti tebliğ etmemiş sayılacağına göre Kur'an'ı tebliğ edince Rasul'lük vazifesini yapmış olacaktır. O halde Rasul'e yüklenen görev Kur'an'ı tebliğ etmekten ibarettir. Zaten bu husus birçok ayet ile bildirilmiştir:

"Bilin ki Rasul'e düşen görev sadece apaçık tebliğdir." (Maide 5/92)⁷

Kur'an Rasul'ün Hadisleridir

Allah Teala şöyle buyurur;

"Allah sözlerin en güzelini, en güzel hadisi (ahsene'l-hadis) müteşabih ve mesani sözler halindeki bir Kitap olarak indirdi." (Zümer 39/23)

Bu ayetten de anlaşılacağı üzere Kur'an, Rasul Muhammed'e vahyedilen en güzel hadislerdir. Allah en güzel sözleri (ayetleri)

Rasul Muhammed'in kalbine vahyetmiş,⁸ Rasul Muhammed de kendisine vahyedilen bu ayetleri insanlık âlemine beyan etmiştir.⁹ Yani 'Allah'ın kelamı, Rasul'ün beyanı' olan Kur'an, Rasul Muhammed'in (vahye dayalı) hadisleridir.¹⁰

Klasik hadisler ise Nebî Muhammed'e isnad edilen söz, fiil veya takrirlerdir. Bunların Nebîye aidiyeti kesin değildir. Velev ki kesin olsa bile Kur'an'ın Nebîye itaat emri veya Nebîye örnek alma tavsiyesi bulunmamaktadır. Dolayısıyla Rasul'ün hadisleri (ayetler) ile Nebîye isnad edilen (klasik) hadisler karıştırılmamalıdır. Ayetlerin, Rasul'ün vahye dayalı beyanlar (hadisler) olduğu kesindir. Ama Nebîye isnad edilen (klasik) hadisler böyle değildir. Bunların vahye dayalı olduğu da Nebîye ait olduğu da (kesin olarak) söylenemez. Oysa 'Allah'ın kelamı Rasul'ün beyanı' olan Kur'an'ın böyle olduğu kesindir.

Allah, bütün emirlerini insanların arasından seçtiği Rasul'ü vasıtasıyla gönderir." İnsanlarla direkt konuşmaz. Buyruklarını içeren Kitabını Rasul'üne vahyeder. Rasul de kendisine vahyedilen kitabı insanlara tebliğ eder. Kur'an böyle bir kitaptır. Yani Allah Kur'an'ı ciltlenmiş bir kitap halinde gökten üzerimize atmış değildir. Allah, ayetlerini Rasul'üne vahyetmiş Rasul de bu ayetleri bize tebliğ etmiştir. 'Allah'ın kelamı, Rasul'ün beyanı' olan bu ayetler ilâhî koruma altında (bir Kitap içinde/Rasul'ün hadisleri olarak) bize ulaştırılmıştır. İtaat edilecek, tâbi olunacak ve örnek alınacak hadisler, Rasul Muhammed'in işte bu hadisleridir (ayetler).

Allah'a ve Rasul'e İtaat Ne Demektir?

Allah'a ve Rasul'üne itaati emreden ayetler, Allah'a ve Rasul'üne ayrı ayrı itaati emretmiyor. Sadece Allah'a itaati emrediyor. Ama Allah'a itaat ancak Rasul'üne itaat edilerek sağlanabileceği için itaat emirler 'Allah ve Rasul' kalıpları ile bildiriliyor. Bu durumu bazı ayetlerle izah etmeye çalışalım;

Tevbe suresinin ilk ayeti (müminlerle yaptıkları antlaşmayı bozan) müşrikleri ihtar eder. Hatta sure bu nedenle 'besmelesiz' başlar;

"(Bu) Allah'tan ve Rasul'ünden kendileriyle antlaşma yaptığınız müşriklere gelen bir ihtardır" (Tevbe 9/1).

Allah Kur'an'ı ciltlenmiş bir kitap halinde gökten üzerimize atmış değildir.

Burada müşriklere gelen biri Allah'tan diğeri de Rasul'den olmak üzere iki farklı ihtar yoktur. Allah'tan gelen tek bir ihtar vardır. Ama Allah'ın bu ihtarını tebliğ eden Rasul olduğu için ayette 'Allah'tan ve Rasul'ünden gelen ihtar' ifadesi yer alıyor. Yani 'Allah ve Rasul'ü' ifadesi bulunuyor ama ihtarın kaynağı tektir (Allah). Bakara 279 ayetinde faiz yiyenlere karşı 'Allah ve Rasul'ünün açacağı savaştan' bahsediliyor. Burada da Allah'ın ve Rasul'ünün açtığı iki farklı savaştan bahsedilmiyor. Allah'ın faiz yiyenleri düşüreceği durumdan bahsediliyor. Benzer şekilde Maide 33 ayetinde de 'Allah'a ve Rasul'üne karşı savaşanlar' ifadesi yer alıyor. Burada da Allah'a ve Rasul'üne karşı girilen iki ayrı savaştan bahsedilmiyor. 'Allah'a karşı açılan savaştan (bozgunculuk ve isyandan)' bahsediliyor. Nitekim Nisa 100 ayetinde de 'Allah'a ve Rasul'üne hicretten' bahsediliyor. Burada da hem Allah'a hem Rasul'e doğru yapılan iki farklı hicretten bahsedilmediği, Allah yolunda yapılan bir hicretten

bahsedildiği açıktır. Görüldüğü üzere Allah adına bildirilen tüm buyruklar daima 'Allah ve Rasul' kalıbı ile ifade ediliyor. Bu durum başka ayetlerde de görülebilir.¹²

Nasıl ki örnek olarak incelediğimiz bu ayetlerde geçen 'Allah ve Rasul'ü' ifadeleri iki ayrı otoriteyi değil de sadece Allah'ın otoritesini bildiriyorsa, benzer şekilde Allah'a ve Rasul'üne itaati isteyen ayetlerde de iki ayrı itaat otoritesi (adres) değil mutlak otorite olarak sadece 'Allah'a itaat' emredilir. Ama Allah'a itaat ancak ayetlerini tebliğ eden Elçisine itaat ile gerçekleşebileceği için daima 'Allah ve Rasul' kalıbı kullanılır. Çünkü Allah buyruklarını insanlara direkt konuşarak bildirmiş değildir. Elçisi/Rasul'ü vasıtasıyla bildirmiştir. Dolayısıyla Allah ve Rasul'üne itaat isteyen bu ayetlerde şu mesajlar verilmiş olur:

"Ey müminler! Allah'ın Rasul'ü vasıtasıyla bildirdiği emirlere uyarak, yani Rasul'ün tebliğ ettiği ayetlere tâbi olarak, Rasul'e itaat ederek Allah'a itaat etmiş olun, Allah'a itaatın başka bir yolu yoktur, 'kim Allah'ın Rasul'üne itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur.'" (Nisâ 4/80).

Demek ki bu ayetler, Allah ve Rasul diye iki farklı itaat otoritesine (adresine) değil sadece Allah'a itaati emretmiş olur. Kur'an'ın ana mesajı da budur zaten. Ama Allah'a itaatın yolunu (formülünü) göstermek için 'Allah'a ve Rasul'üne itaat edin' buyruluyor. Yani Allah'a itaati 'Rasul'üne tâbi olarak, Rasul'üne itaat ederek sağlayın' denilmiş oluyor.

Zaten Allah'a itaatın istendiği tüm ayetlerde (Allah ve Rasul'ü kalıbı ile) mutlaka Rasul'e de itaat istenmesi, bunun hiçbir istisnasının bulunmaması ve özellikle de bu ayetlerin hiçbirinde Nebî kelimesinin kullanılmaması (daima Rasul ifadesinin bulunması) bu durumu açıkça izah etmektedir.

Demek ki bizden istenen hem Allah'a hem Rasul'üne ayrı ayrı itaat etmek değil (böyle bir şey olamaz zaten) Allah'ın ayetlerini ileten Rasul'e tâbi olarak, O'na itaat ederek Allah'a itaati başarmaktır. Zira Allah'a itaatın başka bir yolu da yoktur zaten. **'Kim Rasul'e itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur'**¹³ ayeti de bu durumu bildirmiş olur.

O halde bizim yapmamız gereken şey sadece Rasul Mu-

ammed'in hadisleri olan Kur'an'a tâbi olmaktır. Bunu yaptığımız zaman hem Rasul'e itaat etmiş hem de O'nu örnek almış oluruz. Rasule itaat edince de Allah'a itaat etmiş oluruz.

Demek ki 'Kur'an, hem Allah'a hem Rasul'e itaati emreliyor, bunun için hem Kur'an'a hem sünnete tâbi olmak gerekir, Kurana tâbi olunca Allah'a itaat etmiş, hadislere tâbi olunca da sünnete (Rasul'e) tâbi olmuş oluruz' şeklindeki yaklaşımlar doğru değildir. Bizden istenen hem Kur'an'a hem de Nebîye isnad edilen (klasik) hadislere tâbi olmak değil sadece Rasul Muhammed'in (vahye dayalı) hadislerine tâbi olmaktır. Yani sadece 'Allah'ın kelamı, Rasul'ün beyanı' olan Kur'an'a tâbi olmaktır. Böyle yapınca hem Kur'an'a hem sünnete tâbi olmuş oluruz. Yani Kur'an'a tâbi olarak Rasul'e itaat etmiş, Rasule itaat edince de Allah'a itaat etmiş oluruz.

Rasul'ün Görevi ve Sünnet

Rasul'ün görevini bildiren ayetler,¹⁴ özellikle de Maide 67 ayeti, Rasul'ün görevini Kur'an'ın tebliği ile sınırlamıştır. Bu ayete göre Rasul her ne yapmış olursa olsun bunları Kur'an'ı tebliğ etmek için yapmış olacaktır. Bir başka ifade ile söylersek Rasul'ün tüm fiilleri 'Kur'an'ın tebliği' olarak isimlendirilecektir. Buna beyan ve hikmetle ilgili fiilleri de dahildir. Netice itibari ile bunlar da bir tebliğ faaliyeti'dir. Şöyle ki:

Rasul'ün kitabı beyan etmesi, kendisine vahyedilen kitabı gizlemeksizin bildirmesidir. Kur'an'ın 'beyan' kelimesine yüklediği mana budur (gizlemeksizin bildirmek).¹⁵ Bu kelime bu manası ile dilimizde de kullanılır. Mesela 'gelirini gizleme, beyan et' çağrısında ve 'kira gelirimini beyan ettim', 'görüşümü gizlemedim, beyan ettim' ifadelerinde olduğu gibi. Dolayısıyla ayetlerdeki beyan kelimesini tercüme etmeye gerek yoktur. Çünkü Kur'an'ın bu kelimeye yüklediği mana ile dilimizdeki manası aynıdır.

Demek ki Rasul, vahyedilen ayetleri gizlemeden insanlara beyan edecektir.¹⁶ Yani Rasul, kendisine indirilen ve her şeyi beyan eden,¹⁷ tüm insanlar için beyan olan bir kitapla¹⁸ beyanat verecektir. Nasıl ki hükümleri kendisine indirilen 'bu kitapla' veriyor,¹⁹ ihtilafları 'bu kitapla' çözüyor,²⁰ insanları 'bu kitapla' uyarıyor,²¹ onları karanlıklardan aydınlığa 'bu kitapla' çıkarıyor,²² insanlara beyanatı da 'bu kitapla' verecektir (başka bir şeyle değil).

Ki vahyin hakikatlerini, kendisine indirilen bu apaçık kitabı,²³ olduğu gibi (ayan-beyan) insanlara beyan etmiş (bildirmiş) olsun.

O halde beyan, Kur'an'ın açıklanması değil hiçbir ayetini gizlemeden bildirmektir. Onu, olduğu gibi yani apaçık (ayan-beyan) halde iletmektir. Bu nedenle Rasul'ün beyan görevi bağlamında sünnet için söylenen 'Kur'an'ın açıklamasıdır' yaklaşımı doğru değildir. Zira beyan görevi sadece Rasul'e değil müminlere de yüklenmiştir.²⁴ Müminlerin vahyi açıklama görevi bulunmadığı açıktır.

Demek ki sünnet Kur'an'ın tafsilatı (açıklaması) değil tatbikatıdır. Rasul, sözlü beyanat ve fiili tatbikatla Kur'an'ı tebliğ/tatbik etmiştir. Sünnet Kur'an'ı açıklayan, nesheden ve Kur'an'ın boşluklarını dolduran veya Kur'an'a ilave edilen hükümler değil Kur'an'ı tatbik eden hükümlerdir. Kısaca Kur'an'ın tatbikatıdır.

Sünnetin Kur'an karşısındaki konumunu hakimlerin hükümlerine benzetebiliriz (bu bir teşbihtir, tümüyle benzetilemez). Mesela hakimler kanun yapamazlar. Kanunları iptal de edemezler. Sadece kanuna dayalı hüküm verirler. Bu hükümler kanuna aykırı olamaz. İşte sünnet de Rasul'ün Kur'an'dan elde ettiği doğru hükümlerdir (hikmet).

O halde hikmet (sünnet), Kur'an'dan elde edilen doğru hükümlerdir. Hatta Kur'an'da bulunan hükümlerdir. Çünkü Kur'an hikmetli kitaptır.²⁵ Zira kitap nazil olunca onunla birlikte hikmet de nazil oluyor,²⁶ kitap tilavet edilince onunla birlikte hikmet de tilavet ediliyor.²⁷ Yani hikmet, (iddia edilenin aksine) okunmayan vahiy (vahyi gayri metlûv) değil okunan vahiydir (vahyi metlûv). Çünkü kitapla birlikte nazil oluyor (vahiy) ve kitapla birlikte tilavet ediliyor (metlûv).

Allah kitap ve hikmeti (hikmetli kitabı) Rasulüne vahyetmiş,²⁸ Rasul de kendisine vahyedilen bu hikmetli kitabı bize öğretmiştir. Böylece bilmediğimiz şeyleri bize öğretmiş ve bizi arındırmıştır;

"Nitekim kendi içinizden size ayetlerimizi okuyan ve (böylece) sizi arındıran, kitabı ve hikmeti öğreten ve (böylece) size bilmediklerinizi öğreten bir Rasul gönderdik." (Bakara

2/151).

Görüldüğü üzere Rasul'ün kitabı ve hikmeti öğretirken yaptığı temel fiil ayetleri okuması, ayetleri tebliğ etmesidir.²⁹ Rasul ayetleri okuyarak kitabı ve hikmeti (hikmetli kitabı) öğretmiştir. Böylece hem bize bilmediğimiz şeyleri öğretmiş hem de bizi arındırmıştır. O'nun temel fiili ayetleri okumak (tebliğ etmek), maksadı ise müminleri arındırmaktır. Diğerleri (kitabı ve hikmeti öğretmesi) ayetleri okumaya bağlı gelişen ardışık fillerdir.

O halde Rasul'ün beyan görevi ile kitabı ve hikmeti öğrettiğini bildiren ayetler (bize) şunu söylemiş olur; Rasul kitapla beyanat vererek yani ayetleri tilavet (tebliğ) ederek kitabı ve içindeki hikmetleri (hikmetli kitabı) öğretir. Böylece bilmediğimiz şeyleri bize öğretmiş ve nihayetinde de bizi manen arındırmış olur. Tüm bunlar Kur'an'ın açıklanması değil, Kur'an'ın tebliğ edilmesidir. Yani hikmetli kitabın (Kur'an'ın) öğretilmesidir.

Allah müminlere lazım olan her bilgiyi ayetler halinde Rasulüne vahyetmiştir.³⁰ Rasul'ün görevi kendisine vahyedilen bu ayetleri tafsil etmek değil tebliğ etmektir. Çünkü Kur'an'ı tafsil yetkisi yalnızca Allah'a aittir.³¹ Rasul'ün Kur'an'ı tafsil etme yetkisi yoktur. Buna gerek de yoktur. Çünkü Allah ayetlerini Rasul'e zaten tafsil edilmiş halde vahyetmiştir.

Rasul'e vahyedilen bu ayetlerde (hadislerde) herhangi bir şüphe yoktur. Çünkü Kur'an uydurulmuş hadisler değildir.³² Bu hadislerde (ayetlerde) herhangi çelişki ve eksiklik de yoktur.³³ Çünkü bu hadisler (ayetler), Rasul Muhammed'e vahyedilen ve din ile ilgili her şeyi açıklayan (en güzel) hadislerdir.³⁴

Rasul Muhammed'in görevi kendisine vahyedilen bu hadisleri (ayetleri) açıklamak değil tebliğ/tatbik etmektir.³⁵ O, bu hadisleri (ayetleri) 'sözlü beyanatla ve fiili tatbikatla' tebliğ/tatbik etti. İşte O'nun kavli ve fiili sünnetleri bunlardır (a'dan z'ye Kur'an tatbikatı). O, bu hadisleri (ayetleri) tatbik etmiş ve yalnızca bu hadislere (ayetlere) tâbi olmuştur. O'nun bu hadislerden (ayetlerden) başka bir rehberi olmamıştır.³⁶ O'nun fiili ve kavli sünnetleri Kur'an'ın içindeki bu hadislerden (ayetlerden) ibarettir.

Hikmet, ister kitabın içinde kabul edilsin, ister kitabın dışında, Rasul'ün bize kitapla birlikte hikmeti de öğrettiği kesindir. Çünkü ilgili ayetlerde '*Rasul size kitabı ve hikmeti öğretti*' buyruluyor.³⁷ Yani Rasul'ün 'öğretme fiili' kitap ve hikmet için aynı yaptırıma sahiptir. Rasul, kitabı kesin olarak ama hikmeti ise şüpheli olarak öğretmiş değildir. Rasul her ikisini de kesin olarak öğretmiştir. O halde kitabın bize öğretilmesi (intikali) nasıl oluyorsa hikmetin bize öğretilmesi (intikali) de öyle olmalıdır. Yani kitabın intikali tevatüren gerçekleştiğine göre hikmetin intikali de tevatüren gerçekleşmiş olmalıdır. Bir başka ifade ile söylersek hikmetin tevatüren intikal eden (Kur'anla irtibatlı) şeyler olması gerekir. Bu özelliklere sahip şeyler ise namaz, hac ve oruç gibi ibadetlerin mütevatir tatbikatlarıdır. Demek ki hikmet (sünnet) Kur'an ahkâmının mütevatir yolla gelen uygulamalarıdır. Nitekim ilgili ahkâm ayetleri, namaz, hac ve oruç gibi ibadetleri mütevatir tatbikata (sünnete) tâbi olarak eda etmemizi istiyor.³⁸ İşte Kur'an'a dayalı olarak tevatüren gelen sünnetler (hikmet) bunlardır.

Demek ki sünnet, lafzî tevatür (Kur'an) ve amelî tevatür (mütevatir ameller) ile yani

tümüyle tevatüren ümmete intikal eder. Bunların tümü ise Rasul Muhammed'in (vahye dayalı) hadislerinde (ayetlerinde) toplanır. Dolayısıyla sünnet tevatüren intikal etmeyen haberlerde (Nebîye isnad edilen ahad hadislerde) aranmamalıdır. Zira Nebîye isnad edilen hadislerin hiçbiri mutlak (lafzî) mütevatir haber niteliğine sahip değildir.³⁹ Yani tümü ahad haber niteliğindedir. Ahad haberler ise ne kadar sıhhatli oldukları iddia edilirse edilsin neticede zan içerirler.⁴⁰ Kur'an ise zannın hakikat bakımından hiçbir değerinin bulunmadığını bildirir.⁴¹ Sonuç itibarıyla sünnet Nebî Muhammed'e isnad edilen ahad hadislerle değil, Rasul Muhammed'e vahyedilen ve tevatüren gelen hadislerle (yani Kur'an la) intikal eder. Dolayısıyla sünnet, lafzen Kur'an ile fiilen mütevatir amellerle, yani her halükarda tümüyle tevatüren bize intikal etmiş olur. İlahî adalet de bunu gerektirir. Çünkü müminler zan içeren bilgilerden değil kesin bilgilerden (Kur'an'dan) sorumlu tutulacaklardır.⁴² Sonuçta tâbi olunması gereken sünnetin ahkâmı mütevatir Kur'an'la, uygulaması ise mütevatir amellerle intikal eder.

O halde yapılması gereken Rasul Muhammed'in hadislerine (ayetlere) tâbi olarak Rasul'e itaat etmek ve Ra-

sul'ü örnek almaktır.⁴³ Bizler Allah'a itaati ancak bu şekilde gerçekleştirebiliriz.⁴⁴ Bunun başka bir yolu yoktur. Zira '**Kim Rasul'e itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur**' (Nisâ 4/80).

Rasul'e itaat ve Rasul'ün Örnekliği

Kur'an itaati de örnekliği de (Nebîye değil) Rasul'e yönlendirmiştir. Müminler için Nebî de elbette ki çok değerli ve saygıya layıktır. Zira Kur'an Nebîye de 'salat ve selam' emreder.⁴⁵ Ama bu durum Kur'an'da Nebîye itaat emrinin bulunmadığı ve Nebînin örnek gösterilmediği gerçeğini değiştirmez. Onlarca ayet Rasul'e itaati emrederken Kur'an'da Nebîye itaati emreden veya Nebî'nin örnek alınmasını tavsiye eden herhangi bir ayet bulunmamaktadır.⁴⁶ Bunun hikmeti ne olabilir?

Kur'an, Nebîye itaati emretmez, çünkü Nebîye itaat edilemez. Müminlerin Nebîye itaat etmeleri veya Nebîyi örnek almaları imkansızdır. Kur'an ise imkansız olan bir şeyi istemez. Çünkü Allah hiç kimseye takatini aşan bir yük yüklemeyiz.⁴⁷ Bizler, Nebî ile aynı dönemde yaşamıyor ve O'nun ne

dediğini kendi kulaklarımızla işitmiyoruz. İlahî koruma altında olmadığı ve tevatüren gelmediği için Nebînin sözlerini de kesin olarak bilemiyoruz. Ancak zan ile biliyoruz. Din ise kesin olmayan (zan içeren) bilgilerle yaşanamaz. Müminler Kur'an'da yer almayan (kesin olmayan) zannî bilgilerden dolayı sorumlu tutulmayacaktır.⁴⁸

Klasik hadisler bilfiil Nebîye ait olan sözler değildir. Nebîye isnad edilen (Nebî söyledi iddiası ile gelen) yani başkalarına (ravilere) ait sözlerdir. Bu sözlerle tâbi olmak Nebîye tâbi olmak değildir. Çünkü bunlar saf olarak (yüzde yüz) Nebîye ait değildir. Bunlara (az veya çok) başkalarının sözleri de karışmıştır. Bütün çabalara rağmen bunların tümü ayıklanamamış değildir. Ayıklanamaz da. Çünkü içinde şüphe/zan barındırmayan Kur'an'dan başka bir kitap/söz olmayacaktır.⁴⁹

Dolayısıyla (Kur'an'ın kontrolü olmaksızın) Nebîye isnad edilen sözlerle tâbi olunursa, Nebîye yalan isnad eden bazı yalancı ravilere de tâbi olunmuş olur. Bu durum ise büyük bir risktir. Böyle bir riske girmeye gerek yoktur. Çünkü Kur'an'ın böyle bir emri yoktur. İşte Kur'an'ın Nebîye itaat emrinin bulunmamasının hikmeti budur

(Kur'an'ın imkansız olanı istememesi).

Buna karşı Rasul'e itaat daima mümkündür. Çünkü Rasul'ün hadisleri (ayetler) ilâhî koruma altında bize intikal eder. Yani biz müminler Rasul'ün ne dediğini (kendi kulaklarımızla işitmiş gibi) biliyoruz. Bir başka ifade ile söylersek, Nebî Muhammed değil ama Rasul Muhammed (Kur'an) aramızdadır. Bizim bu anlamda ashaptan hiçbir farkımız (eksliğimiz) yoktur. Ashab bizden bir tane bile fazla ayet işitmiş değildir. Veya biz onlardan bir tane bile eksik ayet işitmiş değiliz. Ashab hangi ayetlere muhatap oldu ise bizler de aynı ayetlere muhatap olduk/oluyoruz.

Kaldı ki Nebî ile birlikte yaşayan ashaba (mesela Nebî eşlerine) bile '*Nebîye itaat edin*' denilmemiştir. Onlara da tıpkı bizim gibi Rasul'e itaat emredilmiştir. Bu durum en güzel Ahzâb 28-33 ayetlerinde görülmektedir;

"Ey Nebî! Eşlerine delki,.. eğer Allah'ı ve Rasul'ünü ve ahiret yurdunu diliyorsanız ..." (Ahzâb 33/28, 29).

"Ey Nebî hanımları!Sizden kim Allah'a ve Resûlüne itaat eder ve yararlı iş yaparsa ona mülkâfatını iki kat veririz...." (Ahzâb 33/30, 31).

"Ey Nebî hanımları! ... Namazı kılın, zekâtı verin ve Allah'a ve Resûlüne itaat edin." (Ahzâb 33/32, 33).

Görüldüğü üzere bu ayetler '*Ey Nebî/hanımları*' hitabıyla başlıyor. Ama buna rağmen üç ayette de (Nebîye değil) Rasul'e itaat isteniyor. Yani muhatap Nebî/eşleri olduğu halde itaatın istendiği bölümde Nebîye atıf yapılmıyor. Mesela '*Nebîye itaat edin*' veya '*Eşinize itaat edin*' veya '*O'na itaat edin*' buyrulmuyor. İtaat daima Rasul'e isteniyor. Neden?

Çünkü Rasul, kendisine vahyedilen ayetleri (Kur'an'ı) hiçbir ilave veya eksiltme yapmadan tebliğ eder. O, ayetlerin lafzına da hükmüne de ilave yapmaz. Yapamaz. Böyle bir şey yapmış olsa Allah Teala O'nun şah damarını koparırdı.⁵⁰ Ayrıca Maide 67 ayetinde buyrulduğu üzere görevini ilâhî koruma altında yapar. Yani hem tebliğ ettiği ayetler hem ayetleri tebliğ eden Rasul ilâhî koruma altındadır. Dolayısıyla ayetleri tebliğ eden Rasul'ün hata yapması (yanılması) mümkün değildir. Zira Rasul içtihat da yapmaz. Ama buna karşı Nebî içtihat yapar. İlâhî koruma altında olmadığı için Nebî bazen hata da yapabilir. Nitekim Kur'an, Nebînin bazı hatalarını ve bu hataları nedeniyle aldığı uyarıları bize bildirmiştir.⁵¹

O halde Rasul'e itaat etmek ve bizim için '*üsve-i hasene/güzel örnek*'⁵² gösterilen Rasul'ü örnek almak (Nebî Muhammed'e isnad edilen hadislere tâbi olmakla değil) Rasul Muhammed'in hadislerine (ayetlere) tâbi olmakla mümkündür. Bunun başka bir yolu yoktur. Bunun böyle olduğunu (Resul'ü örnek almanın Kur'an'a tâbi olmakla mümkün olduğunu) Rasulullah ve Hz.İbrahim'i (ve hatta O'nunla birlikte olanları) bize örnek (üsve-i hasene) gösteren şu ayetlerden de anlayabiliriz:

"Andolsun ki Allah'ın Rasul'ünde sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel örnekler vardır." (Ahzâb 33/21).

Görüldüğü üzere bu ayette bize örnek gösterilen (Nebî değil) Rasul'dür. Demek ki biz Rasul'ü, Nebîye isnad edilen hadislere tâbi olarak değil Rasul'ün hadislerine (Kur'an'a) tâbi olarak örnek alacağız. Bunun başka bir yolu yoktur. Ayette kullanılan kelimenin Rasul olması bunun böyle olduğunu kanıtlar. Ama bunun başka bir delili de Kur'an'ın Hz.İbrahim'i ve O'nunla birlikte olanları (tıpkı Rasulullah gibi) bize örnek (üsve-i hasene) göstermesidir. Zira elimizde Hz. İbrahim ve O'nunla birlikte olanların hadisleri bulunmadığına göre biz onları Kur'an'da zikredilen davranışları (Kur'an) ile örnek alacağız demektir. Bunun başka türlü olamayacağı açıktır. Nitekim onların örnek alınacak davranışları (şu pasajda olduğu gibi) Kur'an'ın muhtelif ayetlerinde zikretmektedir;

"İbrahim'de ve O'nunla beraber olanlarda, sizin için gerçekten güzel örnekler vardır. Onlar kavimlerine demişlerdi ki: "Biz sizden ve Allah'ı bırakıp taptıklarınızdan uzağız. Sizi tanımıyoruz. Siz bir tek Allah'a inanıncaya kadar, sizinle bizim aramızda sürekli bir düşmanlık ve öfre belirmiştir." İbrahim'in babasına söylediği şu söz hariç (bunu örnek almayın): "Andolsun benim için mağfret dileyeceğim. Fakat Allah'tan sana gelecek herhangi bir şeyi önlemeye gücüm yetmez" demişti. Rabbimiz! Ancak sana dayandık, sana yöneldik. Dönüş de ancak sanadır. Rabbimiz! Bizi, inkâr edenler için deneme konusu kılma, bizi bağışla! Ey Rabbimiz! Yegâne galip ve hikmet sahibi, ancak sensin. Andolsun, onlar sizin için, Allah'ı ve ahiret gününü arzu edenler için güzel bir örnektir. Kim yüz çevirirse şüphesiz Allah, zengindir, hamde lâıyk olandır." (Mümtehine 60/4-6).

Görüldüğü üzere bu pasaj Hz.İbrahim'in örnek alınacak bazı davranışlarını zikrediyor. Hatta 'müşrik babası için yaptığı bağışlanma dileğini örnek almayın' ikazı ile örnek alınmayacak (hatalı) bir davranışını bile zikrediyor.⁵³

Bizler, Hz.İbrahim'î ve beraberindekileri Kur'ân'a tâbi olarak örnek alacağımıza göre (bunun başka bir seçeneği bulunmadığına göre), elbette ki Rasul Muhammed'î de Kur'ân'a tâbi olarak örnek alacağız. Bunun başka bir yolu yoktur.

O halde sünnetin Nebîye isnad edilen hadislerle temsil edildiğini söylemek, *'sünnete tâbi olmak için bu hadislere tâbi olmak gerekiyor'* demek doğru değildir. Sünnet, Nebîye isnad edilen (klasik) hadislerle değil Rasul Muhammed'in hadislerine (ayetlere) dayanır. Yani sünnet tümüyle Kur'ân'a dayanır. Kur'ân dışındaki (klasik) hadislerin sünneti temsil etmesi mümkün değildir.

Kur'ân, fıkıh dilinde farz, vacip, sünnet, mubah, mekruh ve haram diye tasnif edilen tüm ahkamı içermektedir. Fıkıh dilinde Kur'ân'ın emrettiklerine farz, tavsiye ettiklerine sünnet, yasaklarına haram, yapılması tercihe bırakılanlara da mubah denilir. Bunlar tümüyle Kur'ân'da mevcuttur. Rasul'lün sünneti ise bu ahkamın (Kur'ân'ın) tatbikatıdır. Dolayısıyla sünnet, Nebîye isnad edilen hadislerle değil Kur'ân'a dayanır. Tabi ki Kur'ân'ın tavsiye ettiği amellerin (sünnetlerin) önemli bir bölümü Nebîye isnad edilen hadislerde de tavsiye edilir. Ama bu durum, sünnetin kaynağının hadisler olduğunu göstermez. Bu hadisler Kur'ân'ın zikrettiği konuları tekraren zikretmiş olur. Yeni bir hüküm bildirmez. Mesela umre yapmak⁵⁴ ve kurban kesmek⁵⁵ sünnettir. Çünkü bunlar Kur'ân'da tavsiye edilmiştir. Ama bu konular (klasik) hadislerde de tavsiye edilir. Lakin bunlar bunun için değil Kur'ân'da tavsiye edildiği için sünnettir. Eğer sadece hadislerde zikredilmiş ama Kur'ân'da tavsiye edilmemiş olsaydı bunlar sünnet olamazdı.

Dolayısıyla bazı klasik hadisler ilgili Kur'ân ayetlerini tekrar edebilir. Bu şekildeki hadislerle, yani Kur'ân hükümlerini izhar eden hadislerle elbette ki tâbi olunabilir. Ama bu (hadislerle değil) Kur'ân'a tâbi olmak anlamına gelir. Zira tek başına hiçbir hadisle Kur'ân'da bulunmayan bir hüküm ihdas edilemez. Çünkü bu Kur'ân'a ilave yapmak anlamına gelir. Hâlbuki din Kur'ân ile tamamlanmış ve kemale erdirilmiştir.⁵⁶ Kur'ân hüküm olarak da tafsilat olarak da müminler için tam olan (eksik olmayan) bir kitaptır.⁵⁷

Dolayısıyla Kur'ân ayetlerini tekrar eden, Kur'ân'a mu-

tabık olan hadisler, ilgili Kur'ân ayetlerinin hükümlerini izhar ederler. Bu hadislerden bu ahkamın anlaşılması için yardımcı metinler olarak istifade edilebilir. Ama bir hadis direkt veya dolaylı olarak bir hüküm içeriyor ve bu hüküm Kur'ân'dan istinbat edilemiyorsa yani Kur'ân'da bulunmayan bir hükmü bildiriyorsa, bu hadis Kur'ân'a muhalif kabul edilmelidir.⁵⁸ Velev ki teknik olarak bu hadise 'sahih' nitelemesi yapılmış olsun. Fark etmez.

Sonuç itibariyle sünnet, Nebîye isnad edilen hadislerle değil Rasul'ün vahye dayalı hadislerine (ayetlere) dayanır. Kur'ân bunun için itaati de örnekliliği de Rasul'e yönlendirmiştir. Dolayısıyla Rasul'e itaat etmek için de

Rasul'ü örnek almak için de yapılacak şey Kur'ân'a tâbi olmaktır. Bunun başka bir yolu yoktur. Başka bir yol aramaya da gerek de yoktur.

Demek ki biz Rasul'ü, Nebîye isnad edilen hadislerle tâbi olarak değil Rasul'ün hadislerine (Kur'ân'a) tâbi olarak örnek alacağız.

Özetle;

1. Kur'ân Rasul'ün vahye dayalı hadisleridir (ayetler),
2. Rasul'ün görevi bu hadisleri açıklamak değil tebliğ/tatbik etmektir,
3. Rasul bu hadisleri 'sözlü beyanat ve fiili tatbikatla' tebliğ/tatbik etmiştir,
4. Rasul'ün fiili ve kavli sünnetleri işte bu hadislerdir (ayetler),
5. Rasul bu hadisleri ilâhî koruma altında tebliğ eder (hata yapmaz),
6. Bu hadisler (Kur'ân) bize de ilâhî koruma altında (tevatüren) intikal eder,
7. Bu nedenle Rasul'e itaat daima mümkündür,
8. Ama Nebîye itaat filen mümkün değildir, çünkü Nebînin sözleri ilâhî koruma altında değildir, Nebîye isnad edilen hadisler de zan içerir (ahad haberlerdir),
9. Hatta Nebînin kendisi de ilâhî koruma altında değildir (bazen hata yapabilir),
10. Sünnet, Nebîye isnad edilen hadislerle değil Rasul'ün vahye dayalı hadislerine yani Kur'ân'a dayanır. Kur'ân, fıkıh dilinde farz, vacip, sünnet, mubah, mekruh ve haram denilen tüm ahkamı içermektedir.
11. Allah din ile ilgili tüm bu ahkamını Rasul'üne vahyettiği ayetlerle (Rasul'ün hadisleri ile) bizlere iletmıştır,
12. Kur'ân, müminlere lazım olan her bilgiyi tafsil edilmiş halde içeren, tam olan bir kitaptır,
13. Din Kur'ân ile tamamlanmış ve kemale erdirilmiş-

tir,⁵⁹

14. Müminlerin ahirette sorumlu tutulacağı tek kitap Kur'ân'dır. Müminler Kur'ân'da bulunmayan şeylerden sorumlu tutulmayacaktır.⁶⁰

O halde Rasul'e itaat etmek de Rasul'ü örnek almak da Rasul'ün vahye dayalı hadisleri olan Kur'ân'a tâbi olmakla mümkün olacaktır. Bizden istenen de budur.

O halde Rasul'e itaat etmek ve bizim için *'üsve-i hase-ne/güzel örnek*⁶¹ gösterilen Rasul'ü örnek almak (Nebî Muhammed'e isnad edilen hadislerle tâbi olmakla değil) Rasul Muhammed'in hadislerine (ayetlere) tâbi olmakla mümkündür.

Notlar

1. Ali İmran 3/32,132; Nisa 4/13, 59, 64, 80; Maide 5/92; Enfâl 8/20, 24; Tevbe 9/71; Nûr 25/52, 54, 56 vd.
2. Ahzâb 33/21.
3. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: Bayraktar, Zeki, Kur'ân ve sünnet ama hangi sünnet, Nebî'nin sünneti mi? Rasul'ün sünneti mi? (Süleymaniye vakfı y, 2013, İstanbul).
4. Ahzâb 33/40.
5. Maide 5/41,67.
6. Enfâl 8/64, 65, 70; Tevbe 9/73; Ahzâb 33/1, 28, 45, 50, 59; Mümtehine 60/12; Talak 65/1; Tahrim 66/1, 9.
7. Maide 5/92,99; Nûr 24/54, Ankebût 29/18.
8. Bakara 2/97; Şuarâ 26/194.
9. Nahl 16/44; 64, 89.
10. Necm 53/3,4.
11. Şurâ 42/51
12. Tevbe 9/3, 16, 65, 90, 107; Nûr 24/48; Ahzâb 33/36.
13. Nisa 4/80.
14. Maide 5/67 92, 99; Nahl 16/35; Nur 24/54; Ankebût 29/18.
15. Bakara 2/158; Ali İmran 187; Maide 5/15.
16. Nahl 16/44, 64.
17. Nahl 16/89.
18. Ali İmran 3/138.
19. Bakara 2/213; Nisa 4/105; Hadid 57/25.
20. Nahl 16/64.
21. Enâm 6/19.
22. İbrahim 14/2.
23. Hicr 15/1, Kasas 28/2.
24. Ali İmran 3/187.
25. İsrâ 17/39, Lokman 31/2, Yasin 36/21, Zuhruf 43/4.
26. Bakara 2/231, Nisa 4/113.
27. Ali İmran 3/58, Ahzâb 33/34.
28. Nisa 4/113.
29. Bakara 2/129, 151, Ali İmran 3/164, Nahl 16/44, 64, 89.
30. Enâm 6/114, Yunus 10/37, Hüd 11/2, 3, Yusuf 12/111, Fussilet 41/3, 44.
31. Hud 11/2, 3.
32. Yusuf 12/111.
33. Bakara 2/2, Nisa 4/82.
34. Zümer 39/23, Yusuf 12/111.
35. Maide 5/92, Nahl 16/35, Nur 24/54, Ankebût 29/18, Cin72/23.
36. Enâm 6/19, 50, 51, A'râf 7/203, Yunus 10/15, Ahkâf 46/9, Sebe 34/50.
37. Bakara 2/129, 151, Ali İmran 3/164, Cuma 62/2.
38. Bakara 2/43, 125, 158, 183, 198, 199, Hac 22/26, 29.
39. Hansu, Hüseyin, Mütevatir haber, s.127 (İstanbul, 2008), Kırbaçoğlu, Hayri, İslâm Düşüncesinde Hadis Metodolojisi, s.108 (Ankara, 2006).
40. Kırbaçoğlu, Hayri, İslâm üşüncesinde Sünnet, s.135, 202, 239 (Ankara, 2002), Kırbaçoğlu, Alternatif Hadis metodolojisi, s.1-60 (Ankara, 2004).
41. Yunus 10/36, Necm 53/28.
42. Zuhruf 43/44.
43. Ali İmran 3/32,132, Maide 5/92, Nur 24/54, Ahzâb 33/21 vd.
44. Nisa 4/64, 80
45. Ahzâb 33/56.
46. A'râf 157 ayetinde olduğu gibi bazı ayetlerde Nebî-Rasul'e ittiba (tâbi olmak) emrediliyor. Ama tek başına Nebî ifadesi ile itaat veya ittiba istenmiyor. Ayrıca, Ali İmran 31 ve Şuarâ 107, 108, 125, 126, 143, 144, 162, 163, 178, 179 ayetlerinde olduğu gibi 'O' veya 'Sen' veya 'Bana' tekil şahıs kipleriy-le itaat/ittiba isteniyor. Ama bu ayetlerin lafızlarından ve siyak-sibakından da anlaşılacağı üzere kast edilen daima Rasul oluyor.
47. Bakara 2/233, 286, Enâm 6/152, A'râf 7/42, Müminun 23/62.
48. Maide 5/101, Enâm 6/155-157.
49. Bakara 2/2, Nisa 4/82.
50. Hakka 69/44-47.
51. Enfâl 8/67, Tevbe 9/113, Tahrim 66/1, 33/Ahzâb 1.
52. Ahzâb 33/21.
53. İlginçtir, Hz. İbrahim'in uyarıldığı bu konuda Nebî Muhammed ve müminler de uyarılıyor (Tevbe 9/113, 114, Meryem 19/46-48).
54. Bakara 2/158, 196.
55. Enâm 6/162, Hac 22/34, Kevser 108/2.
56. Maide 3.
57. Yusuf 12/111, Nahl 16/89.
58. Biz Ebu Hanife'nin de bu görüşte olduğunu düşünüyoruz (bkz. Ebu Hanife, el-Alim ve'l-Muteallim, s.24, 25, Matbaati'l-Envar, Kahire, 1327).
59. Maide 5/3.
60. Maide 5/101, Enâm 6/155-157, Zuhruf 43/44.
61. Ahzâb 33/21.